

Tietoa on, mutta käytämmekö sitä?

Onko meillä aikaa, energiaa, kypsyyttä, viisautta tai rohkeutta tehdä hyviä päätöksiä? Teoriassa meillä on tietopohjaa tehdä hyviä päätöksiä, mutta käytännössä olemme silti usein jumissa työelämän kilpajuoksussa, menneisyyden ajattelumalleissa ja lyhyen aikavälin houkutuksissa.

TEKSTI: TERO HOKKANEN

”Onko meillä malttia vaurastua?”, kysyi Kekkonen 1952. Jälkiviisaana voimme todeta, että oli – ainakin tuon ajan kriteerien mukaan. Esitän nyt saman kysymyksen, mutta laajennan vaurauden käsitettä kokonaisvaltaisempaan sivistykseen, kuten Joutsenvirta ja Salonen (2020) ovat siitä kirjoittaneet. Tässä sivistyskäsitteessä painotus on ihmisen ja luonnon hyvinvoinnin parantamisessa, unohtamatta riittävää materiaalista vaurautta. Kyse on myös merkityksellisen elämän elämisestä, kun saamme olla tietoisemmin osana jotain itseämme suurempaa. Tietoa laajemman vaurauden saavuttamiseen on paljon. Samaan aikaan maltin löytäminen tuntuu olevan kovin vaikeaa.

Tulkitsen maltin tässä laajemmaksi käsitteeksi, jonka avulla teemme harkittuja, pitkällä tähtäimellä hyviä päätöksiä. Nykyelämä asettaa meille paljon esteitä hyvien päätösten tekemiseen. Tietoa meillä on,

mutta kysynkin onko meillä aikaa, energiaa, kypsyyttä, viisautta tai rohkeutta tehdä hyviä päätöksiä? Tästä syntyy nykyajan paradoksi päätöksenteossa: teoriassa meillä on eväät tehdä hyviä päätöksiä, mutta käytännössä olemme silti usein jumissa menneisyyden kilpajuoksussa, ajattelumalleissa ja lyhyen aikavälin houkutuksissa.

Kapeakatseisuudesta ja lyhytjänteisyydestä

Vauraus edellyttää uuden määritelmän mukaan selvästi enemmän laajakatseisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Miten sitten määrittelemme millaiset päätökset vaurastumista tukevat? Tätä on tietenkin mahdoton lopullisesti määrittää, mutta koetan esimerkillä tuoda tätä kysymystä pohdittavaksi.

Tällainen on BIOS-tutkimusyksikön vuonna 2020 esiin nostama tapaus tiekarttojen hyödyllisyydestä, jos ne eivät ole huolella tehtyjä ja kytköksissä todellisuuteen. He nostavat huolen mahdollisesti kiireessä ja huolimattomasti tehdystä suunnittelutyöstä.

Heidän mukaansa toimialojen tekemien tiekarttojen yhteenlaskettu biomassan käyttö on yli Suomen vuotuisen kasvun, mikä tarkoittaa, että osa käytöstä paikataan tuonnilla. BIOS nostaa huomion, että yksi maailman metsäisimmistä maista joutuisi tuomaan metsäbiomassaa omaan käyttöönsä. Tästä yhtälöstä

paistaa tiekarttojen suunnittelijoiden oletus jostakin loputtomasta luonnosta, että ainahan voimme tuoda puuta lisää. Mutta mistä voimme tuoda kun kaikkien on tehtävä sama kestävyys siirty-mä yhtä aikaa?

Teoriassa meillä on eväät tehdä hyviä päätöksiä, mutta käytännössä olemme usein jumissa menneisyyden kilpajuoksussa, ajattelumalleissa ja lyhyen aikavälin houkutuksissa.

BIOS-tutkijoiden mukaan ”Ihmiskunnan ravinnon ja muiden tarpeiden kasvu uhkaa romahduttaa ekosysteemien toimintakyvyn jo lähivuosikymmeninä ja fossiilisten energialähteiden laajamittainen korvaaminen bioenergialla tulisi oleellisesti kiihdyttämään muutosta.” Tällaiset päätökset siis nimenomaan kasvattavat riskejä pidemmällä aikavälillä, mikä paljastaa niiden taustalla olevan kapeakatseisen ja lyhytjänteisen ajattelun.

Havahtuminen sairaaseen toimintaympäristöön

Sattumalta eteeni tuli pysäyttävä lääkäri ja coach Lari Karjulan (2025) kuvaus, jossa hän kertoo, miten uupuminen meihin vaikuttaa. Tässä 10 asiaa mitä sinulle tapahtuu uupuneena:

- et pysty näkemään tilannettasi objektiivisesti
- et pysty ottamaan vastaan palautetta
- et kykene asettumaan toisten ihmisten ”saappaisiin”
- et siedä kuormitusta, mitä tulee asioiden prosessoinnista
- et käyttäydy hyvin
- et päästä ihmisiä lähellesi
- et kestä rehellistä puhetta tilanteesta
- et ehkä tiedosta, miten huonossa jamassa olet
- et mahdollista vuoropuhelua tarpeellisista asioista
- et tiedä, mikä sinulle olisi hyväksi (Karjula 2025.)

Yhdistin mielessäni maailman suuret ongelmat juuri näihin käyttäytymismalleihin – toiset tietenkin enemmän kuin toiset. Palasin näiden kautta ajatuksiin, joita olen pohtinut aikaisemminkin: olemmeko liian kiireisiä, stressaantuneita ja väsyneitä tehdäksemme hyviä päätöksiä? Tätä olen pohtinut erityisesti poliitikkojen kohdalla.

Työterveyslaitoksen (2025) Miten Suomi voi -seurantatutkimuksessa havaittiin, että kaikista työntekijöistä vähintään kohonnut työuupumuksen riski koskee joka neljättä. Samoin, kun tarkastellaan vain esihenkilöiden ja johtajien käyttäytymistä, työuupumuksen lisääntymisen vuoksi heistä joka neljäs harkitsee irtisanoutumista työstään. Nämä ovat hälyttäviä lukemia ja on selvää, että tällaisessa tilassa laadukkaiden, pitkäjänteisten päätösten tekeminen on hyvin vaikeaa.

On myös intuitiivisesti loogista, että kun emme voi hyvin, näkökenttämme ja kiinnostuksen kohteemme supistuu lähemmäksi omaa napaa. Tiivistän suuntaa antavasti siis, että kilpailemme itsemme typeriksi, sairaiksi ja itsekeskeisiksi. Asia on tietenkin monitahoisempi, mutta esitän tämän kaikille meille pohdittavaksi, missä määrin väite koskettaa itseämme. Ja väitän samalla, että se koskettaa meitä kaikkia jossain määrin.

Olemmeko liian kiireisiä, stressaantuneita ja väsyneitä tehdäksemme hyviä päätöksiä?

Maltti on valttia

Tekoälyn kehitys tuo myös oman mausteensa tähän. Triviaalin tiedon odotetaan kasvavan räjähdysmäisesti ja tällöin totuus hautautuu pohjalle. Samoin kuin tarvitsemme laadukasta ruokaa ja joskus dieettejä, pätee tämä myös informaation kuluttamiseen. Meidän pitää ymmärtää, kuinka mielemme rakentaa tarinoita päässämme ja niiden kanssa pitää olla tarkkana, min-kälaisia tarinoita itsellemme kerromme. Ensisijaisesti meidän pitää palauttaa luottamus ja ymmärrys toisiamme kohtaan. Vain siten voimme selvitä tekoälyn mullistavasta vaikutuksesta. (Harari 2025.)

Yleinen ohje metsässä eksyvälle kuuluu: ”Älä hätäile, istu mättäälle!” Jos lähdet paniikissa juoksentelemaan, on riskinä vain tilanteen paheneminen. Samotaan myös, että huonot päätökset synnyttävät lisää huonoja päätöksiä. Tänä päivänä tarvitsemme ehkä enemmän reflektointia kuin pitkään aikaan. Kompasista pitää etsiä uutta suuntaa, myös siitä sisäisestä. ■

Huonot päätökset synnyttävät lisää huonoja päätöksiä.

Kirjoittaja on Tietoasiantuntija-lehden toimituskunnan jäsen. Hän työskentelee TKI-asiantuntijana Laurea-ammattikorkeakoulussa kiertotaloushankkeissa sekä levittää systeemiajattelun ilosanomaa Systeeminen muutos Suomi ry:ssä.

LÄHTEET

- BIOS-tutkimusyksikkö 2020. Mahdolliset ja mahdottomat tulevaisuudet - Biomassojen rooli ja riskit huomioitava ilmastostrategiassa. Blogikirjoitus 15.12.2020. Viitattu 2.9.2025. Saatavilla: <https://bios.fi/tiekartoista/>
- Harari, Y. N. 2025. Yuval Noah Harari Explains How Social Media Is Hacking The Human Brain. NDTV Profit -kanavan toteuttama haastattelu. Viitattu 2.9.2025. Saatavilla: <https://www.youtube.com/watch?v=B7zu8zyOibc>
- Joutsenvirta, M. & Salonen, A. O. 2020. Sivistys vaurautena - Radikaalisti mutta lempeästi kohti kestävää yhteiskuntaa. Basam Books.
- Karjula, L. 2025. Miksi uupumusten välttäminen on niin tärkeää? Johda uuvuttamatta -blogikirjoitus 26.8.2025. Viitattu 31.8.2025. Saatavilla: <https://www.linkedin.com/pulse/miksi-uupumusten-v%C3%A4litt%C3%A4minen-niin-t%C3%A4rke%C3%A4%C3%A4-lari-karjula-le8gf/>
- Työterveyslaitos 2025. Työhyvinvoinnin lasku on taittunut. Työterveyslaitoksen tiedote 11.3.2025. Miten Suomi voi -seurantatutkimus. Viitattu 1.9.2025. Saatavilla: <https://www.ttl.fi/ajankohtaista/tiedote/tyohyvinvoinnin-lasku-on-taittunut>